



‘Bedrijventerrein kan bijdragen aan behoud biodiversiteit’

Industrieterreinen zijn geen natuurparels. Toch zijn soorten als Kneu, Rugstreeppad en sommige dagvlinders blij met dit biotoop. Een Wageningse promovendus bepleit meer aandacht voor deze vaak tijdelijke natuur.

‘In de zomer is het hier prachtig: de riet-orchissen staan kniehoog, er vliegen blauwtjes rond en in de plassen kwaakt de poelkikker, maar ook in de winter ziet het er nog best netjes uit; het is geen rommeltje’, constateert Robbert Snep (34) goedkeurend. Rondom de kantoren van onderzoeksinstituut Alterra in Wageningen is (mede dankzij bemoeienis van vegetatiekundige Ger Londo) een fraai stukje natuur ontstaan dat ruimschoots de strekking illustreert van Sneps proefschrift ‘Biodiversity conservation at business sites’, waarop hij begin februari in Wageningen promoveerde. Daarin behandelt de Alterra-onderzoeker de mogelijkheden om bedrijventerreinen, industriële complexen en zeehavens in te zetten voor natuurbeheer. ‘De aandacht voor bedrijventerreinen is hier altijd vrijwel uitsluitend gericht geweest op

de economische ontwikkeling’, vertelt Snep. ‘In Engeland en de VS zijn er ondernemers en werknemers die trots zijn op de natuur rond hun bedrijf; ze helpen in hun vrije tijd zelfs mee bij het onderhoud. Bovendien worden er certificaten uitgereikt – en ook gecontroleerd – aan biodiverse bedrijventerreinen. Hier in Nederland zijn ondernemers juist als de dood voor beschermde soorten, omdat ze bang zijn gemaakt door de rigide handhaving van de Flora- en faunawet.’ Op bedrijventerreinen is dan ook nog veel te winnen voor de natuur, maar ook voor de mensen die er werken, blijkt uit het proefschrift van Snep. ‘Uiteraard moet je er geen stabiele natuur verwachten zoals de natuurliefhebber zich dat wellicht voorstelt, geen oud bos of een hoogveen; je moet het meer in het perspectief zien van de uiterwaarden of de kuststrook, dynamische gebieden waar het een komen en gaan is van soorten. Bij het stadslandschap past dynamische natuur.’ Om de actuele situatie te schetsen zette Snep samen met SOVON en Vogelbescherming Nederland de bestaande gegevens over broedvogels op bedrijventerreinen op een rijtje en vergeleek hij de resultaten met

Rik Nijland

Ontheffing Flora- en faunawet

Drie jaar geleden brachten Bureau Strooming, ARK en InnovatieNetwerk een rapport uit waarin ze een lans braken voor het ontwikkelen van tijdelijke natuur op gronden die wachten op de realisatie van bedrijfsactiviteiten of woningbouw. Projectontwikkelaars en grondbeheerders proberen nu vaak uit alle macht ‘indringers’ te weren uit angst dat beschermde soorten de plannen verstoren. Het pleidooi leidde tot een beleidslijn tijdelijke natuur bij het ministerie van LNV, op basis waarvan dit jaar een aantal pilotprojecten wordt uitgevoerd. De basis daarvoor, vertelt projectleider Arnold van Kreveld van Strooming, is een ontheffing van de Flora- en faunawet. ‘Vooraf moet er toestemming komen om beschermde soorten die nu nog niet aanwezig zijn maar die zich wellicht vestigen, te verwijderen als de bouw daadwerkelijk begint. Voorwaarde is dat het terrein zeker een broedseizoen braak blijft liggen.’ Medio februari heeft Haven Amsterdam voor de eerste pilot een vergunning aangevraagd ten behoeve van een braakliggend terrein. De gemeente Heerenveen heeft een aanvraag in voorbereiding. Zie ook: www.innovatienetwerk.org/nl/concepten/view/38/TijdelijkeNatuur.html

de broedvogels in het stadsgroen en in woonwijken. Hij koos voor vogels mede uit praktische overwegingen: ‘het is de diergroep waar het meeste over bekend is; bovendien zijn vogels goede indicatoren voor de hoeveelheid groen en de kwaliteit ervan.’ Uit de uitkomsten blijkt dat bedrijventerreinen, hoewel ze achterblijven in aantallen soorten, een heel eigen karakteristiek aan broedvogels hebben, vooral getypeerd door soorten van ruigtes en pioniersituaties, met als aansprekende soorten onder meer Kneu, Visdiefje en Patrijs. ‘Bedrijventerreinen spelen een belangrijke rol voor diersoorten, denk ook aan de Rugstreeppad en het Bruin blauwtje, waar we in Nederland nog maar weinig plek voor hebben.’ Snep bestudeerde voor zijn proefschrift niet alleen vogels. Hij behandelt een heel palet aan onderwerpen. Zo ontwikkelden hij en collega-onderzoekers voor de Antwerpse haven een dynamische beschermingsstrategie voor de Rugstreeppad waarin niet elke afzonderlijke populatie heilig is. Basis van de strategie is een centraal gelegen deel van het haventerrein waar de pad, die dol is op pioniervegetatie, in de watten wordt gelegd.

Vanuit dat 'refugium' kan de Rugstreeppad nieuwe terreinen koloniseren, waardoor ondanks regelmatige verliezen door nieuwe bedrijvigheid toch een stabiele metapopulatie ontstaat. 'Voor dat refugium kun je onder meer denken aan de leidingstraten, stroken grasland waaronder gas- en olieleidingen liggen. Die worden niet bebouwd, maar ze worden wel regelmatig open gegraven', legt Snep uit. 'Dat is een prima biotoop voor de pad, tenminste als het niet als gazon wordt ingezaaid. Je maakt op deze manier gebruik van de relatieve stabiliteit van de openbare ruimte.'

Daarnaast nam Snep dagvlinders onder de loep, een diergroep die door veel mensen aantrekkelijk wordt gevonden en die extra biotoop goed kan gebruiken. Hij onderzocht of het industrieterrein van Pernis als brongebied kan fungeren bij de verspreiding van vlinders in de tuinen van de Rotterdamse wijk Hoogvliet. Uit de scenario's van Snep kwam naar voren dat door een bedrijventerrein met een flink areaal voor dagvlinders, minstens 25 hectare – op Pernis is dat aanwezig –, kan leiden tot 50 procent meer vlinders in de aanpalende wijk, tenminste als er ook voldoende verbindend groen is. 'We hebben daarmee denk ik aangetoond dat bedrijventerreinen in de stadsranden een bijdrage kunnen leveren aan de natuurbeleving van de stadsbewoners.'

Mits de ondernemers zich daar in kunnen vinden. 'Uit de gesprekken die ik heb gevoerd, eveneens voor mijn onderzoek, werd duidelijk dat de voorkeur van ondernemers vooral uitgaat naar parkachtig, representatief groen. Maar dat geldt dan met name voor de voorkant van hun bedrijf. Op daken kun je een alternatief bieden, maar bijvoorbeeld ook uit het zicht, aan de achterkant van bedrijfsgebouwen. Vlinders hebben waard- en nectarplanten nodig. Als je achter het bedrijf of op nog niet uitgegeven percelen ruigtesoorten als Boerenwormkruid of brandnetel toestaat, dan kun je bij de voorkeur best een Buddleja planten.'

Vervolgens keek Snep naar de bijdrage die bedrijventerreinen kunnen leveren voor het behoud van bedreigde vlindersoorten die zijn gebonden aan voedselarme pionierssituaties. Er zijn in Nederland 3600 bedrijventerreinen, gemiddeld 27 hectare groot, waarbinnen 10 tot 20 procent voor groen is gereserveerd. Daar bovenop komen nog de braakliggende percelen en de groene daken, die steeds meer in opkomst zijn. Groene potentie genoeg dus voor populaties dagvlinders. Snep inventariseerde samen met De Vlinderstichting welke van de duizenden bedrijven-



"Bedrijventerreinen kunnen, ook als de bedrijvigheid voorop staat, wel degelijk iets betekenen voor een specifieke set soorten, vooral die van ruigtes en pionierssituaties." (foto's: Robbert Snep).

terreinen op minder dan 500 meter liggen van kwetsbare populaties van de onderzochte vlinders. Honderden terreinen voldeden aan dat criterium. 'Als je daar voor het Bruin blauwtje, de Heivlinder, de Kleine parelmoervlinder en het Groot dikkopje leefgebieden van een paar hectare inricht kun je 20 tot 30 procent van de kwetsbare metapopulaties van deze soorten versterken. Ik concludeer daaruit dat bedrijventerreinen een flinke potentie hebben voor biodiversiteitsbehoud in het omringende landschap. Vlinders zijn indicatief voor meer soorten. Als je iets doet voor vlinders, hebben ook libellen daar vaak wat aan, net als andere ongewervelden en vaak ook amfibieën en zoogdieren', aldus de onderzoeker.

Een redding voor de biodiversiteit in Nederland?

'Nou, bedrijventerreinen kunnen, ook als de bedrijvigheid voorop staat, wel degelijk iets betekenen voor een specifieke set soorten, vooral die van ruigtes en pionierssituaties. Bovendien draagt dat bij aan de natuurbeleving van met name werkende mensen in het stedelijk gebied. Het zou goed zijn als natuurorganisaties zich realiseren dat er in het stedelijk gebied winst valt te behalen. Als je draagvlak voor natuur wilt kweken, moet je vooral iets doen op plaatsen waar de meeste mensen wonen en werken, zodat ze ook daar kunnen genieten van planten en dieren, en niet afwachten tot ze toevallig naar jouw natuurgebiedje komen. Anders

vervreemd je die mensen van je. Momenteel is alleen Landschapsbeheer Nederland actief op bedrijventerreinen.'

Maar stel dat zich hier naast Alterra een zeldzame vlindersoort vestigt, dan is die de klos als jullie willen uitbreiden.

'Ik denk dat we minder rigide moeten omgaan met de bescherming van de Flora- en faunawet. Inderdaad moet die vlinder dan wellicht na een paar jaar plaatsmaken. Maar intussen heeft die soort zich van hieruit wel kunnen verspreiden, of heeft dat Visdiefje elders daar jaren kunnen broeden. Alles bij elkaar genomen zijn die soorten, al worden ze af en toe op een plek verdreven, waarschijnlijk beter af als je op 3600 terreinen in Nederland meer aandacht zou schenken aan de natuur.'

Kan je onderzoek niet worden gebruikt als een excuus om de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen goed te praten?

'Er zijn vast mensen die het zo willen uitleggen. Daarom neem ik daar steeds expliciet afstand van. Bij de ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein moet uiteraard aan alle eisen van de Flora- en faunawet worden voldaan; ik ben zeker niet voor wildgroei. Maar ik vind wel dat er een omslag in het denken nodig is. De boer die zijn slootkanten niet maait, krijgt daarvoor subsidie, andere ondernemers worden nu juist gestraft als ze natuur op hun terrein krijgen.'

Het proefschrift van Robbert Snep (robbert.snep@wur.nl) is te vinden op: www2.alterra.wur.nl/Webdocs/PDFFiles/Alterrapporten/SciContrib28.pdf